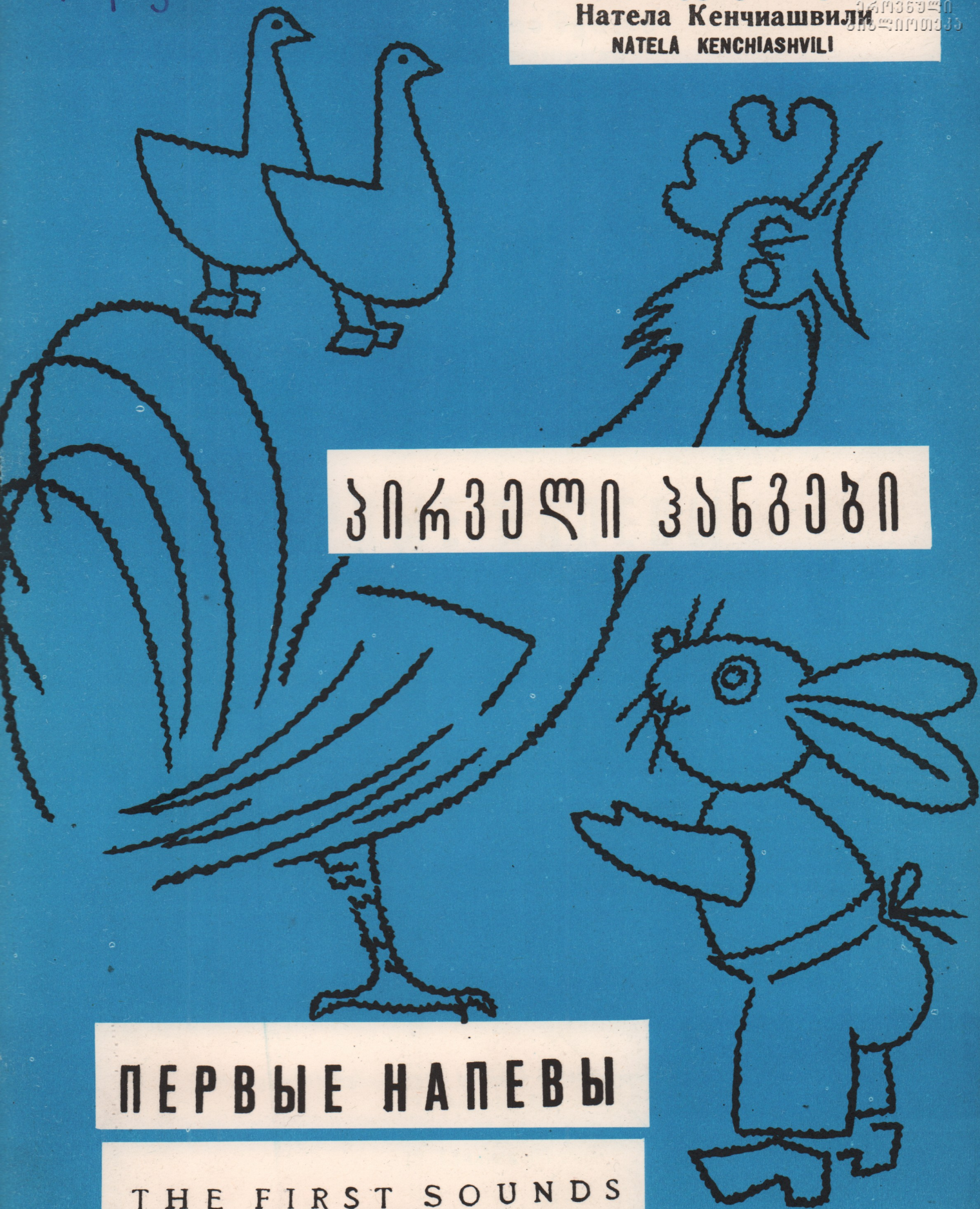

FM 1808
3

ნათელა კენჭიაშვილი

Натела Кенчиашвили

NATELA KENCHIASHVILI

პირველი ხანებში

ПЕРВЫЕ НАПЕВЫ

THE FIRST SOUNDS

M 786.2
ქართული
ბიბლიოთეკა

ნათელა კენჭიაშვილი
NATELA KENCHIASHVILI

პირველი კანკეები

(პატარა საფორტეპიანო ეტიუდები, პიესები და
ანსამბლები დაწყებულთათვის)

ПЕРВЫЕ НАПЕВЫ

(МАЛЕНЬКИЕ ФОРТЕПИАННЫЕ ЭТЮДЫ, ПЬЕСЫ И
АНСАМБЛИ ДЛЯ НАЧИНАЮЩИХ)

THE FIRST SOUNDS

(SMALL PIANO ETUDES, PIECES AND ENSEMBLES FOR BEGINNERS)

II 85806085
II ИЗДАНИЕ
II EDITION

სსრ კავშირის მუსიკალური ფონდის საქართველოს განყოფილება
19 თბილისი 85

Грузинское отделение Музфонда Союза ССР
19 Тбилиси 85

FM 1808
3

რედაქტორი მერი დავითაშვილი
Редактор МЕРИ ДАВИТАШВИЛИ

ვარეკანი ირ. გორდელაძის
Обложка ир. ГОРДЕЛАДЗЕ

საქ. სსრ-ის მარ. სსრ-ის
სსრ, სსრ რესპ. ბ.
ბიბლიოთეკა

წინასიტყვაობა

საბჭოთა კავშირში ახალგაზრდობის სათანადოდ აღზრდაში დიდ როლს თამაშობს ბავშვობიდანვე მათი მხატვრულ-ესთეტიკური განვითარება.

ცნობილია, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სამუსიკო სკოლებსა თუ ჯგუფებში მოსწავლის აღზრდისათვის კლასიკური შემეცნიერების შესწავლასთან ერთად ხალხურისა საერთოდ და საბჭოთა მუსიკის (აგრეთვე, თვითეული რესპუბლიკისათვის თავისი ეროვნული, როგორც ხალხური, ისე თანამედროვე ნიმუშების) შესწავლას.

სწორედ ამ მიზნით იყო წინა წლებში ჩვენს მიერ გამოცემული ქართველ კომპოზიტორთა საფორტეპიანო ნაწარმოებების პედაგოგიური კრებულები¹. ამ კრებულებში ნაკლებად იყო წარმოდგენილი მასალა დამწყებ მოსწავლეთათვის. ბავშვებისათვის კი აუცილებელია მუსიკის სწავლების დასაწყისშივე მშობლიური ხალხური მუსიკის ინტონაციებისა და კილოების, რიტმებისა და ჰარმონიული წყობის გაცნობა. ყოველივე ეს შემდეგში მათ უდაოდ უფრო გაუადვილებს ქართული თანამედროვე მუსიკის ათვისებას.

წინამდებარე კრებული გათვალისწინებულია სწორედ დამწყებთათვის. ეს კრებულიც მთლიანად აგებულია მხოლოდ ქართულ მასალაზე, რომელიც ისეა განლაგებული, რომ ითვისებისას ფორტეპიანოზე დაკვრის სწავლების მეთოდის გარკვე-

¹ „ქართული მუსიკა ბავშვებს“ — სსრ კავშირის მუს. ფონდის საქართველოს განყოფილება, თბილისი, 1966 წელი და „ქართული მუსიკა მოსწავლეებს“ — სსრ კავშირის მუს. ფონდის საქართველოს განყოფილება, თბილისი, 1972 წ.

ულ თავისებურ ხაზს. აქ მარტივ-ელემენტარულ ნიმუშებთან ერთად მოცემულია უკვე სხვადასხვა სახის სირთულის მქონე ეტიუდები, პიესები და ანსამბლები, რომელთა სათანადოდ დამუშავებისა და შესწავლისათვის მოსწავლე ძირითად საშემსრულებლო ჩვევებს აუცილებლად უნდა გაეცნოს დასაწყისშივე.

ქართულ საბავშვო სამუსიკო ლიტერატურაში ისეთი სახის კრებულის, როგორცაა „პირველი პანგების“ შექმნა, წარმოდგენს პირველ ცდას. შესაძლებელია კრებულს გააჩნდეს ზოგიერთი ჩრდილოვანი მხარეები ან ხარვეზები. ჩვენ მაღლიერების გრძნობით მივიღებთ და დიდი ყურადღებით მოვეკიდებით ამ შრომის მიმართ გამოთქმულ ყველა შენიშვნას და სურვილს.

აქვე გვინდა დავძინოთ. რომ ეს კრებული არ წარმოდგენს დამოუკიდებელ სახელმძღვანელოს, იგი გამოყენებული უნდა იქნას როგორც დამატება ყველა იმ ცნობილი პედაგოგიური კრებულები-სა, როგორც არის: „Сборник для начинающих“ (ს. ლიახოვიცის და ლ. ბარენბოიმის რედაქციით), „Школа игры на фортепиано“ (ა. ნიკოლაევის საერთო რედაქციით), ელ. გნესინას „фортепианная азбука“ და სხვ.

და ბოლოს გვინდა გამოვთქვათ უღრმესი მადლობა საქ. სსრ სახალხო არტისტის, კომპოზიტორ მერი დავითაშვილისადმი იმ დიდი დახმარებისათვის, რომელიც მან გაგვიწია კრებულზე მუშაობისას.

ნათელა კენჭიაშვილი

მეთოდური წერილი

ცნობილია, თუ რაოდენ საპასუხისმგებლო, რთული და მნიშვნელოვანია დამწყებ მოსწავლესთან მუშაობა. ამდენად, ვფიქრობთ, არ იქნება ზედმეტი თუ ჩვენს მეთოდურ წერილში ამ საკითხზე შევაჩერებთ ყურადღებას და პედაგოგებს (განსაკუთრებით დამწყებებს) შევახსენებთ ამ საკითხის ზოგიერთ ძირითად ჭეშმარიტად საკვანძო მომენტებს, გაეუზიარებთ ჩვენს მოსაზრებებსა და რჩევებს.

უდავოა, რომ თითოეულ პედაგოგს აქვს დამწყებ მოსწავლესთან მუშაობისადმი თავისი გარკვეული მიდგომა, ფორტეპიანოზე დაკვრის სწავლების თავისი მეთოდი; მაგრამ — როგორც არ უნდა იყოს ეს მეთოდი ან მიდგომა — შეუძლებელია, რომ ის ყოველთვის ზუსტად ერთნაირად გამოვიყენოთ ყველა მოსწავლის მიმართ. არასოდეს არ უნდა გვაიწყებოდეს, რომ თითოეული ბავშვი — მოსწავლე წარმოადგენს ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებულ ინდივიდუმს, ჯოგორც თავისი მუსიკალური მონაცემებით (სმენა, რიტმი, მეხსიერება და ა. შ.), ისე ფიზიკურ-ანატომიური აღნაგობით (აპარატი — ხელი, მხრები და სხვა). ამიტომ მიდგომა თითოეული მოსწავლისადმი უნდა იყოს ინდივიდუალურად შესაფერისი. სწავლების ესა თუ ის მეთოდიც გამოყენებული უნდა იქნეს არა ფორმალურად, არამედ გააზრებულად, წინასწარ გამო-მუშავებული გარკვეული მიზანდასახულობით.

აი მაგალითად: თითქოსდა ყოველგვარ პოლემიკას უნდა გამორიცხავდეს ის ფაქტი, რომ ბავშვის ხელის პირველი შეხება კლავიატურაზე, მისი პირველი კავშირი ინსტრუმენტთან უნდა ხდებოდეს მესამე თითით, მაგრამ ჩვენი რესპუბლიკის სამუსიკო სკოლების პედაგოგურ პრაქტიკაში ვხვდებით მაგალითებს (მართალია, ძალიან იშვიათად), როცა მესამის ნაცვლად იყენებენ მეორეს და თანაც, მათი აზრით, ამით კარგ შედეგსაც აღწევენ.

ანდა, რამდენად გამართლებულია ის ფაქტი, როცა წინასწარ ვსაზღვრავთ და თითქმის დოგმატურად ვაკანონებთ ვადებს (სამი კვირა, ერთი თვე და ა. შ.) იმ მოსამზადებელი სამუშაოსათვის (სხვადასხვა სავარჯიშოები, სანოტო სისტემის გაცნობა და სხვა), რომელიც მოსწავლესთან უნდა ჩატარდეს მანამდე, სანამ მასთან დავიწყებთ სანოტო მასალის დამუშავებას. განა შეიძლება ერთნაირი დრო დასჭირდეს ასეთი წინასწარი სამუშაოსათვის სხვადასხვა მუსიკალური მონაცემების და გონებრივი განვითარების მქონე ბავშვებს?

დამწყებ მოსწავლესთან მეცადინეობისას პედაგოგმა დროულად უნდა შეამჩნიოს მოსწავლის ის

არასასურველი კომპონენტები (სუსტი, ტეხადი თითები, დაჭიმული მაჯა, საერთო შებოჭილობა და სხვ.), რომელიც ხელს შეუშლის მას ფორტეპიანოზე დაკვრის თანმიმდევრობითი ჩვევების სათანადოდ და დროულად დაუფლებაში. პედაგოგმა მუშაობის პროცესში სწორედ ამ ფაქტორზე უნდა გაამახვილოს ყურადღება და მოსწავლეს შეუზღუდოს სათანადო სავარჯიშოები. მაგალითად: დაეუშვათ, ცალკეული თითებით ბგერების აღებისას მოსწავლეს არ ეხერხება, ვთქვათ, მეორე თითის გამართულად დადება; ამ შემთხვევაში ამ მოსწავლისათვის აუცილებელი ვახდება მეორესთან ერთად მეხუთის გამოყენებაც (კვარტის აღებით). ანდა, ვთქვათ, მოსწავლეს აქვს მოუქნელი მაჯა — მაშინ მასთან მუშაობისას მეტი დრო უნდა დაეთმოს მაჯის განთავისუფლებისათვის საჭირო სავარჯიშოებს (მაგ., ხელი დავაყენოთ კლავიატურაზე მესამე თითზე და შევასრულოთ მაჯის თავისუფალი ბრუნვითი მოძრაობები; შემდეგ მესამე თითის აუხსნელად ოდნავ ზევით წამოვიწიოთ მაჯა და პირველი თითით ავიღოთ მესამე თითის გვერდზე მყოფი ზემოთა ბგერა). აგრეთვე, პედაგოგს სრულიად სხვა სახის სამუშაოს ჩატარება დასჭირდება, თუ მოსწავლეს ექნება შებოჭილი იდაყვი და ნაკლებად მოძრავი მხრები. ამ დროს პედაგოგმა მთელი წინასწარი მუშაობა ისე უნდა წარმართოს, რომ დასაწყისშივე აღმოფხვრას ეს ნაკლი, რისთვისაც მან აუცილებლად უნდა მოიხმაროს ფიზიკური ვარჯიში: გაშლილი ხელების გვერდითი და რკალისებური თავისუფალი მოძრაობები და ვაკვეთილი ასეთ მოსწავლესთან სწორედ ასეთი სახის ვარჯიშით უნდა დაიწყოს.

ვფიქრობთ ამ რამდენიმე მაგალითის მინიშნებითაც კი ნათელი და უდავო ხდება ის მოსაზრებანი, რომ რამდენადაც აუცილებელი და მნიშვნელოვანია ესა თუ ის სავარჯიშო ან ხერხი ერთი მოსწავლისათვის, იმდენად სრულიად უსაფუძვლო და ზედმეტია მეორისათვის.

სრულიად გაუმართლებელი იქნება აგრეთვე წინასწარი განსაზღვრა იმისა, თუ რამდენი დრო უნდა დაეთმოს სავარჯიშოებზე მუშაობას. განსაზღვრულია ის, რომ სავარჯიშოებზე მუშაობა საერთოდ არ წყდება მთელი სწავლების მანძილზე. იცვლება მხოლოდ მისი სახე — მარტივიდან რთულისაკენ, ხოლო ამ სახეობათა შეცვლა კი უნდა ხდებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ ინდივიდუალურად. ასევე ინდივიდუალური მიდგომით უნდა ხდებოდეს დამწყებ მოსწავლისათვის

გრძლიობების ახსნა, სანოტო სისტემის გაცნობა და სხვა.

სანოტო სისტემის გაცნობისას ხშირად დგება საკითხი, რომელია უფრო მართებული — მოსწავლეს შევასწავლოთ ჯერ მხოლოდ ის ნოტები, რომლებიც ხაზებზე იწერება, თუ ერთდროულად ისინიც, რომლებიც ხაზებს შორისაა. ვფიქრობთ, ეს საკითხიც მხოლოდ ინდივიდუალურ მიდგომას მოითხოვს, რადგან ეს დამოკიდებულია მოსწავლის ათვისების უნარზე. ასევე გრძლიობების ახსნისასაც — ჯერ მთელი, ნახევარი და მერე მეოთხედები, თუ პირიქით — რასაკვირველია აქაც მოსწავლის რიტმული აღქმის ინდივიდუალური შესაძლებლობებიდან უნდა გამოვდიოდეთ.

წინამდებარე კრებულის პირველივე ნომრები (პატარა ეტიუდები, რომლებიც უდავოდ უფრო სავარჯიშოების სახისაა) სწორედ ისეა აგებული, რომ პედაგოგს შეუძლია ინდივიდუალურად აირჩიოს ეს მასალა იმისდა მიხედვით, თუ რომელ რიტმულ სურათს აძლევს უპირატესობას (ჩვენის აზრით, ახსნა ჯერ მთელი ან ნახევარი გრძლიობისა არ გამოირიცხავს იმავე დროს მეოთხედის გრძლიობის ახსნას და პირიქით — ჯერ მეოთხედის ახსნა ასევე არ გამოირიცხავს იმავე დროს მთელისა და ნახევრის ახსნასაც).

კრებულის ამ პირველი ნომრების ტექსტში მოცემულია მძიმეები, რომლებიც ერთის მხრივ მიგვიჩვენებს პატარა ფრაზისებური მომენტების არსებობას (რაც უნდა შეიგრძნოს მოსწავლემ) და მეორეს მხრივ, ხელების აუცილებელი თავისუფლად ახსნის საჭიროებას (იმ ადგილებში, სადაც მძიმეებია დასმული). ასევე აუცილებელია ხელების ახსნა პაუზების დროსაც.

კრებულის პირველ ნომრებში ყველგან მითითებულია მხოლოდ მესამე თითი. სავსებით მიზანშეწონილი იქნება იგივე ნომრები მესამის შემდეგ შესრულდეს ნებისმიერი თითით. ცხადია, რომ მოსწავლე ამ ნომრების გავლასთან ერთად ჯერ კიდევ განაგრძობს მუშაობას იმ პირველ სავარჯიშოზე, რომელიც მასში ანეითარებს ბგერის სწორად აღების შეგრძნებასთან ერთად ელემენტარულ სამოდროო ჩვევებს: ამ სავარჯიშოში ცალკეული ბგერების non legato-თი აღებისათვის, ვფიქრობთ, მიზანშეწონილი იქნება როგორც თეთრი, ისე შავი კლავიშების გამოყენება.

აქვე გვინდა ავლნიშნოთ, რომ კრებულში არსებულ თითქმის ყველა ეტიუდისათვის (რომელშიც მოცემულია საშემსრულებლო ჩვევების ზოგიერთი სახეობის გამომუშავების მომენტები), მითითებულია აპლიკატურის სხვადასხვა ვარიანტები,

რათა ერთის მხრივ, პედაგოგმა შეარჩიოს მოსწავლისათვის უფრო შესაფერისი, და მეორეს მხრივ კი, ძალიან სასარგებლო იქნება ამ ეტიუდების შემდეგში მოსწავლის მიერ აპლიკატურის სხვადასხვა ვარიანტებით შესწავლა.

ჩვენს კრებულში გარკვეული ადგილი დაეთმო (№№ 29, 39, 45) ისეთ მნიშვნელოვან მომენტებს, როგორცაა მთელი კლავიატურის დაუფლება, ხელების თავისუფალი შენაცვლება, მხრების დახმარებით მათი გადატანა კლავიატურის ერთი რეგისტრიდან მეორეზე. აღნიშნული სირთულის სათანადოდ დასაძლევად კარგი იქნება წინასწარი ვარჯიშების ჩატარება. მაგ.: მოსწავლე მესამე თითით იღებს, ვთქვათ, მეოთხე ოქტავის დო-ს, შემდეგ მხრის დახმარებით, რკალისებური მოძრაობით გადააქვს ხელი ქვევით დიდი ოქტავისაკენ (ან პირველისაკენ) და ისევ მესამე თითის გამოყენებით იღებს კვლავ დო-ს, მერე ქვევიდან ზევით და ა. შ. განმეორება მოხდება, რასაკვირველია ხელების რიგრიგობითი შენაცვლებით და ამასთან სასურველი იქნება ბგერების ცვლაც.

ცნობილია, რომ მოსწავლე ბავშვები, უმეტეს შემთხვევაში, პოლიფონიური სახის ნაწარმოების შესწავლას უხალისოდ ეკიდებიან და ამიტომაც მათ უფრო ძნელად ითვისებენ. ჩვენ ხაზგასმით გვინდა ავლნიშნოთ, რომ თუ თავიდანვე მოსწავლის ყურადღებას შევაჩერებთ იმ პოლიფონიურ მომენტებზე, რომლებიც სასწავლო რეპერტუარის სხვადასხვა სახის ნაწარმოებებში ყოველთვის გვხვდება და რომელსაც სათანადოდ გავუშიფრავთ და ცალკე დავაშუშავებთ — მაშინ მოსწავლე, გაერკვევა და მიეჩვევა რა ასეთ მომენტებს, შემდეგში პოლიფონიას, როგორც ასეთს, და პოლიფონიური სახის ნაწარმოებებს უფრო დაინტერესებით მოეკიდება და სათანადოდ დაძლევს. ჩვენს კრებულში მნიშვნელოვანი ადგილი დაეთმო ისეთ პიესებს (№№ 10, 13, 16, 19, 38, 42, 47, 53, 55), რომლებშიც გამოკვეთილად არის მოცემული პოლიფონიური ელემენტებიც და მომენტებიც.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ დამწყებ მოსწავლესთან მუშაობისას, პირველ რიგში, ჯეროვანი ადგილი დაეთმოს მოსწავლის რიტმულ განვითარებას. რიტმის დიდ მნიშვნელობაზე მიგვიითივებს ცნობილი კომპოზიტორის და დიდი პედაგოგიური აღლოს მქონე მუსიკოსის ბელა ბარტოკის შემდეგი გამოთქმა: «Мелодия без ритма невозможна, в то время как можно представить себе ритм без мелодии»¹. ამიტომაც კრებულში საკმაოდ

¹ Бела Барток. «Детям». изд-во «Музыка» Москва. 1970 г., стр. 3.

რაოდენობით შევიტანეთ სხვადასხვა სახის რიტმული სურათის ნიმუშები. კრებულის თვით პირველი ნომრებიც სწორედ რიტმულ საწყისებზეა აგებული.

ყველასათვის ცნობილია, რომ მოსწავლე ბავშვები დიდი ხალისით სწავლობენ საფორტეპიანო ანსამბლებს, მათ ჩვენს კრებულში დიდი ადგილი დაეთმო: ისინი შექმნილი არიან ძირითადად ხალხური მასალისა და ქართველ კომპოზიტორთა ცნობილი საბავშვო სიმღერების დამუშავების საფუძველზე.

წინამდებარე კრებულის მასალა, რომელიც ვფიქრობთ, საკმაოდ მრავალფეროვანია, ისეა აგებული, რომ ყოველი ნომერი ითვალისწინებს დაკრის საშემსრულებლო ჩვევების რაიმე ახალ მომენტს (ლეგატო, სტაკატო, ნიუანსები და ა. შ.) ანდა სანოტო სისტემის თანდათან დაუფლებას (გრძობები, ალტერაციის ნიშნები და სხვა). ამას-

თან, ეს მასალა ძირითადად დამუშავებულია ქართული ხალხური მუსიკისათვის დამახასიათებელი ინტონაციებისა და კილოების გამოყენებით. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ პედაგოგმა ნაწარმოებებზე მუშაობისას მოსწავლეებს უნდა გააცნოს ის კილოები, რომლებიც ამ ნაწარმოებებშია გამოყენებული. ეს ერთის მხრივ მოსწავლეებს დაეხმარება ნაწარმოებთა უღერადობის და ხასიათის უკეთ შეგრძნებაში და მეორეს მხრივ, და რაც მთავარია, ისინი თავიდანვე გაეცნობიან და შეეჩვევიან კილოების ინტონაციებს. დღეს უკვე საკმარისი აღარ არის მხოლოდ მკერულ-მინორული წყობის შესწავლა. საერთოდ, კილოების საკითხს, მათ მნიშვნელობას და მათი შესწავლის აუცილებლობას ჩვენ დიდი ადგილი დავუთმეთ ჩვენს წინა ორივე კრებულში და იმედია, რომ საჭიროების შემთხვევაში პედაგოგები ისარგებლებენ ამ კრებულებით.

ПРЕДИСЛОВИЕ

В Советском Союзе художественно-эстетическое развитие детей является одним из путей достойного воспитания молодежи.

Общеизвестно, какое большое значение придается изучению, наряду с классической, народной и современной музыки (а также, для каждой республики своих народных и современных примеров) в деле воспитания учащихся в музыкальных школах или группах.

Именно с этой целью нами в предыдущих годах были изданы педагогические сборники фортепьянных произведений грузинских композиторов¹. В этих сборниках сравнительно мало было представлено материала для начинающих учеников. Детей же обязательно надо знакомить с начала учебы с интонациями и ладами, ритмами и гармоническим строем родной народной музыки, что безусловно облегчит им в дальнейшем восприятие современной грузинской музыки. Предлагаемый сборник предназначен именно для начинающих. И этот сборник полностью построен на грузинском материале, который расположен таким образом, что предусматривает определенную своеобразную линию методики

обучения игры на фортепьяно. Здесь, наряду с простыми элементарными примерами, даны этюды, пьесы и ансамбли, содержащие в себе уже разнообразные сложности, для соответствующего изучения и освоения которых ученик в начале же должен ознакомиться с основными исполнительскими навыками.

Создание такого рода сборника, как «Первые напевы», является первой попыткой в грузинской детской музыкальной литературе. Вероятно, сборник имеет свои теневые стороны, какие-либо упущения. Мы с чувством благодарности примем все замечания и пожелания, высказанные в адрес этого труда, и с большим вниманием отнесемся к ним. Тут же хотим добавить, что сборник этот не является независимым учебником; он должен быть использован как приложение к таким известным педагогическим сборникам, каковыми являются: «Сборник для начинающих» (под редакцией С. Лаховицкого и Л. Баренбойма), «Школа игры на фортепиано» (под общей редакцией А. Николаева), «Фортепианная азбука» Ел. Гнесиной и др.

И наконец, мы хотим высказать нашу глубочайшую благодарность народной артистке Гр. ССР, композитору Мери Давиташвили за ту большую помощь, которую она оказал нам в работе над сборником.

НАТЕЛА КЕНЧИАШВИЛИ

¹ «Грузинская музыка детям» — Грузинское отделение музфонда СССР, Тбилиси, 1966 год и «Грузинская музыка учащимся» — Грузинское отделение музфонда СССР, Тбилиси, 1972 год.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПИСЬМО

Известно, насколько ответственна, сложна и значительна работа с начинающим учеником. Поэтому, думается, не будет излишним в нашем методическом письме заострить внимание на этом вопросе и напомнить педагогам (особенно начинающим) некоторые истинно узловые моменты, поделиться нашими соображениями.

Бесспорно, что каждый педагог имеет свой определенный подход к работе с начинающим учеником, свой метод обучения игре на фортепьяно; но — каким бы ни был этот метод или подход — невозможно, чтобы по отношению ко всем ученикам он был бы использован одинаковым образом. Никогда не надо забывать, что каждый ребенок — ученик представляет собой отличающийся от всех других индивидум, как по своим музыкальными (слух, ритм, память и т. д.), так и физико-анатомическими (аппарат — руки, плечи и т. д.) данными. Поэтому подход к каждому ученику должен быть индивидуально соответствующим. Соответственно, тот или иной метод обучения должен быть использован не формально, а обдуманно, с заранее выработанной определенной целеустремленностью. Например: будто бы начисто исключает всякую полемику тот факт, что первое прикосновение руки ребенка к клавиатуре, первая его связь с инструментом должна произойти посредством третьего пальца — но в педагогической практике музыкальных школ нашей республики по сей день встречаются (правда, очень редко) случаи, когда вместо третьего в этих целях используется второй палец и якобы достигаются хорошие результаты.

Или же, насколько оправдан тот факт, когда заранее ограничиваются и почти догматически узакониваются сроки (три недели, один месяц и т. д.) для той подготовительной работы (различные упражнения, ознакомление с нотной системой и т. д.), которая должна быть проведена с учеником до того, пока начнется обработка нотного материала. Разве может детям с различными музыкальными данными и умственным развитием понадобиться одинаковое количество времени для проведения такой предварительной работы?

При работе с начинающим учеником педагог вовремя должен заметить те нежелательные компоненты учащегося (слабые, ломкие пальцы, напряженная кисть, общая скованность и др.), которые мешают ему соответственно и вовремя овладеть последовательными навыками игры на фортепьяно. Педагог должен в процессе работы заострить внимание именно на этом факторе и подоб-

рять ученику соответствующие упражнения. Например: если ученику при взятии звуков отдельными пальцами не удастся правильным образом класть, допустим, второй палец, то ему целесообразно будет вместе со вторым использовать и пятый (интервал кварта); или если ученик имеет негибкую кисть, то в работе с ним больше времени должно быть уделено упражнениям на освобождение кисти (например, поставить третий палец на клавиатуру и произвести свободные дугообразные движения кисти; далее, не снимая третий палец слегка приподнять кисть и первым пальцем взятый находящийся рядом с третьим пальцем верхний звук). Если же учащийся имеет скованную локоть и малоподвижные плечи, то педагогу придется провести иного рода работу. В таком случае всю предварительную работу педагог должен провести таким образом, чтобы вначале же исправить этот изъян, для чего ему обязательно нужно будет использовать физические упражнения — боковые и дугообразные свободные движения разведенных рук — и урок с таким учеником должен быть начат именно с такого рода упражнениями.

Думается, даже приведением этих нескольких примеров ясным и бесспорным становится соображение, что насколько те или иные упражнения или приемы необходимы для одного ученика, настолько же они беспочвенны и лишние для другого.

Также совершенно неоправданно заранее определять количество времени для работы над упражнениями, учитывая, что работа над ними вообще продолжается в течении всей учебы. Меняется только их вид, форма — от простого к сложному. Изменение же этих видов и форм должно происходить только индивидуальным образом. Также индивидуальным образом должно происходить объяснение начинающему ученику длительностей, ознакомление с нотной системой и др.

При ознакомлении с нотной системой часто встает вопрос, что более целесообразнее — объяснить ученику сначала те ноты, которые находятся на линиях, или одновременно и те, которые пишутся между линиями. Думается, этот вопрос тоже требует только индивидуального подхода, поскольку это зависит от способности усвоения у учащегося. Также и при объяснении длительностей — целая, половинка и четверть или наоборот — нужно исходить из индивидуальных возможностей ритмического восприятия ученика.

Первые же номера (маленькие этюды, которые, бесспорно, имеют вид упражнений) предлагаемого сборника построены именно

таким образом, чтобы дать возможность педагогу индивидуально выбрать материал соответственно тому, какому ритмическому рисунку отдает он предпочтение (по нашему мнению, объяснение сперва целой или половинной длительности не исключает в то же время объяснения четвертной, и наоборот — объяснение сперва четвертной длительности так же не исключает объяснения в то же время целой и половинки).

В тексте этих первых номеров сборника даны запятые, которые указывают с одной стороны на существование маленьких фразообразных моментов (что ученик должен почувствовать), с другой же стороны на обязательное снятие рук. Также необходимо снятие рук во время пауз.

В первых номерах везде указан только третий палец, но вполне целесообразно те же номера исполнить любым пальцем после исполнения третьим. Ясно, что учащийся наряду с прохождением этих номеров все еще продолжает работу над упражнением, которое вместе с чувством правильного взятия звука развивает в нем элементарные двигательные навыки; Думается, в этом упражнении, для взятия отдельных звуков способом *pop legato* целесообразно было бы использование как белых, так и черных клавиш.

Здесь же хотим отметить, что к существующим в сборнике почти всем этюдам (в которых даны моменты выработки некоторых видов исполнительских навыков) указаны разные варианты аппликатуры, так как, с одной стороны, педагог сможет подобрать для ученика более подходящий, а с другой — было бы очень полезно для ученика в процессе дальнейшего изучения этих этюдов использовать все варианты аппликатуры.

В нашем сборнике определенное место занимают (№№ 29, 39, 45) такие важные моменты, как овладение всей клавиатурой, свободная замена рук, перенос их с помощью плеч с одного регистра в другой. Для соответствующего овладения этой трудностью хорошо было бы выполнить следующее предварительное упражнение: ученик берет, допустим, ноту «до» четвертой октавы третьим пальцем, затем с помощью плеча, дугообразным движением переносит ее вниз к большой (или первой) октаве и тем же третьим пальцем опять берет ноту «до» данной октавы. Затем вновь снизу вверх и т. д., разумеется, с поочередной заменой рук и вместе с тем желательна и замена звуков.

Известно, что дети в большинстве случаев без расположения относятся к изучению произведений полифонического плана и поэтому труднее их осваивают. Мы хотим подчеркнуть, что если вначале же остановить внима-

ние ученика на те полифонические моменты, которые всегда встречаются в разного рода произведениях учебного репертуара, должным образом расшифровать их им и отдельно проработать, то тогда ученик, разобравшись и привыкнув к таким моментам, в дальнейшем с большей заинтересованностью будет обращаться с полифонией как таковой и с произведениями полифонического плана, соответствующим образом осилит их. В нашем сборнике значительное место уделено таким пьесам (№№ 10, 13, 16, 19, 38, 42, 47, 53, 55), в которых отчетливо даны полифонические элементы и моменты. Считаю целесообразным, при работе с начинающим учеником уделить соответствующее место его ритмическому развитию. О большом значении ритма указывает высказывание известного композитора и обладающего большим педагогическим чутьем музыканта Бела Бартока: «Мелодия без ритма невозможна, в то время как можно представить себе ритм без мелодии»¹. Поэтому в сборнике в достаточном количестве внесены примеры разного рода ритмических рисунков. Сами первые номера сборника построены именно на ритмических началах.

Общеизвестно, что учащиеся дети с большой охотой изучают фортепианные ансамбли. Им уделено большое место и в нашем сборнике. Созданы они, в основном, на фундаменте обработки народной музыки и известных детских песен грузинских композиторов.

Материал предлагаемого сборника (который, как нам думается, весьма многогранен) построен таким образом, что каждый номер учитывает какой-либо новый момент исполнительских навыков игры (*legato*, *staccato*, *нюансы* и т. д.) или же постепенное овладение нотной системой (длительности, знаки альтерации и т. д.). Вместе с тем этот материал в основном обработан с использованием характерных для грузинской народной музыки интонации и ладов. Мы считаем, что педагог в процессе работы над произведением должен ознакомить ученика с теми ладами, которые использованы в данном произведении. Это поможет учащимся лучше ощутить звучание и характер произведения, и что самое главное, они вначале же познакомятся с интонациями ладов и привыкнут к ним. К сегодняшнему дню уже недостаточно изучение только мажорно-минорного строя. Вообще вопрос о ладах, их значимость и необходимость их изучения мы рассмотрели в предыдущих наших двух сборниках и надеемся, что в случае необходимости, педагоги воспользуются ими.

¹ Бела Барток. «Детям», из-во «Музыка», Москва, 1970 г., стр. 3.

ახიუდი 1 ვარიანტი

The first system of musical notation for 'ახიუდი 1 ვარიანტი' consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef, both with a 4/4 time signature. The music begins with a whole rest in the upper staff and a quarter note in the lower staff. The second measure features a triplet of eighth notes in both staves. The third measure has a whole rest in the upper staff and a quarter note in the lower staff. The fourth measure has a half note in the upper staff and a quarter note in the lower staff.

The second system of musical notation for 'ახიუდი 1 ვარიანტი' consists of two staves. The upper staff has a whole rest in the first measure, followed by two eighth notes in the second measure, a whole rest in the third measure, a half note in the fourth measure, a whole rest in the fifth measure, and two eighth notes in the sixth measure. The lower staff has a quarter note in the first measure, a quarter note in the second measure, a whole rest in the third measure, a quarter note in the fourth measure, a quarter note in the fifth measure, a whole rest in the sixth measure, and two eighth notes in the seventh measure.

The third system of musical notation for 'ახიუდი 1 ვარიანტი' consists of two staves. The upper staff has a whole rest in the first measure, a half note in the second measure, a whole rest in the third measure, two eighth notes in the fourth measure, a whole rest in the fifth measure, and a half note in the sixth measure. The lower staff has a quarter note in the first measure, a quarter note in the second measure, a whole rest in the third measure, a quarter note in the fourth measure, a quarter note in the fifth measure, a whole rest in the sixth measure, and a quarter note in the seventh measure.

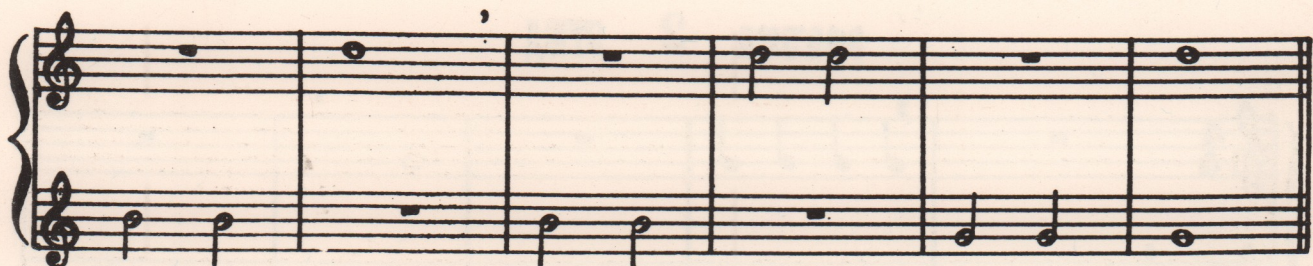

ახიუდი 2 ვარიანტი

The first system of musical notation for 'ახიუდი 2 ვარიანტი' consists of two staves. The upper staff has a whole rest in the first measure, followed by a triplet of eighth notes in the second measure, a whole rest in the third measure, a half note in the fourth measure, and a whole rest in the fifth measure. The lower staff has a quarter note in the first measure, a quarter note in the second measure, a quarter note in the third measure, a quarter note in the fourth measure, a whole rest in the fifth measure, a quarter note in the sixth measure, and a quarter note in the seventh measure.

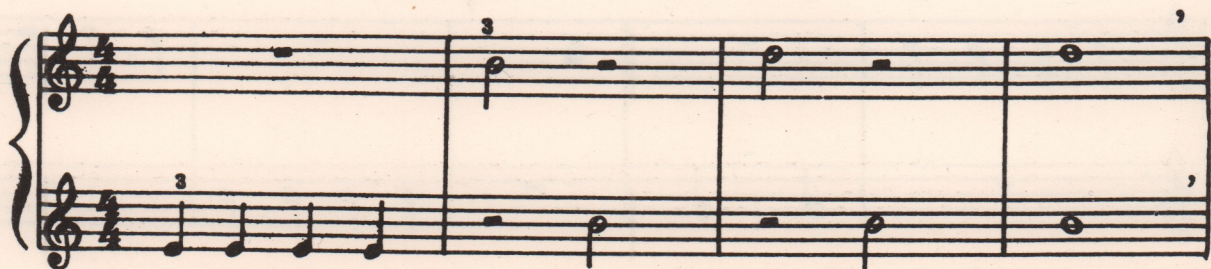
The second system of musical notation for 'ახიუდი 2 ვარიანტი' consists of two staves. The upper staff has two eighth notes in the first measure, two eighth notes in the second measure, a whole rest in the third measure, a half note in the fourth measure, a whole rest in the fifth measure, and two eighth notes in the sixth measure. The lower staff has a whole rest in the first measure, a quarter note in the second measure, a quarter note in the third measure, a whole rest in the fourth measure, a quarter note in the fifth measure, a quarter note in the sixth measure, and a quarter note in the seventh measure.

უბიუღი 3 ჟიუღ

უბიუღი 4 ჟიუღ

First system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff contains a melodic line with several notes and rests. The lower staff contains a bass line with a sequence of eighth notes.

Second system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line. The lower staff continues the bass line with eighth notes.

პიანო 5 ეტიუდ

Third system of musical notation, consisting of two staves in 4/4 time. The upper staff features a melodic line with triplets and a dynamic marking of *f*. The lower staff features a bass line with triplets and a dynamic marking of *p*.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a dynamic marking of *f*. The lower staff has a bass line with a dynamic marking of *f*.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a dynamic marking of *p*. The lower staff has a bass line with a dynamic marking of *p*.

ახიული 6 ეტიუდი

Andante

საყვირი 7 ტრუვა

Andante

ეტიუდი 8

Andante

The first system of the piece consists of two staves. The upper staff is a grand staff with a treble clef and a common time signature. The lower staff is a grand staff with a bass clef and a common time signature. The music begins with a piano introduction marked *f* (forte) and *p* (piano). The first measure of the lower staff contains a triplet of eighth notes (3, 5) and a quarter note (1). The second measure contains a triplet of eighth notes (1, 3) and a quarter note ('). The third measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano).

The second system of the piece consists of two staves. The upper staff is a grand staff with a treble clef and a common time signature. The lower staff is a grand staff with a bass clef and a common time signature. The music continues with a piano introduction marked *f* (forte) and *p* (piano). The first measure of the lower staff contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The second measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The third measure contains a triplet of eighth notes (3) and a quarter note ('). The fourth measure contains a quarter note (1) and a quarter note (2).

The third system of the piece consists of two staves. The upper staff is a grand staff with a treble clef and a common time signature. The lower staff is a grand staff with a bass clef and a common time signature. The music continues with a piano introduction marked *p* (piano). The first measure of the lower staff contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The second measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The third measure contains a triplet of eighth notes (3) and a quarter note ('). The fourth measure contains a quarter note (1) and a quarter note (2).

The fourth system of the piece consists of two staves. The upper staff is a grand staff with a treble clef and a common time signature. The lower staff is a grand staff with a bass clef and a common time signature. The music continues with a piano introduction marked *f* (forte). The first measure of the lower staff contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The second measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The third measure contains a triplet of eighth notes (3) and a quarter note ('). The fourth measure contains a quarter note (1) and a quarter note (2).

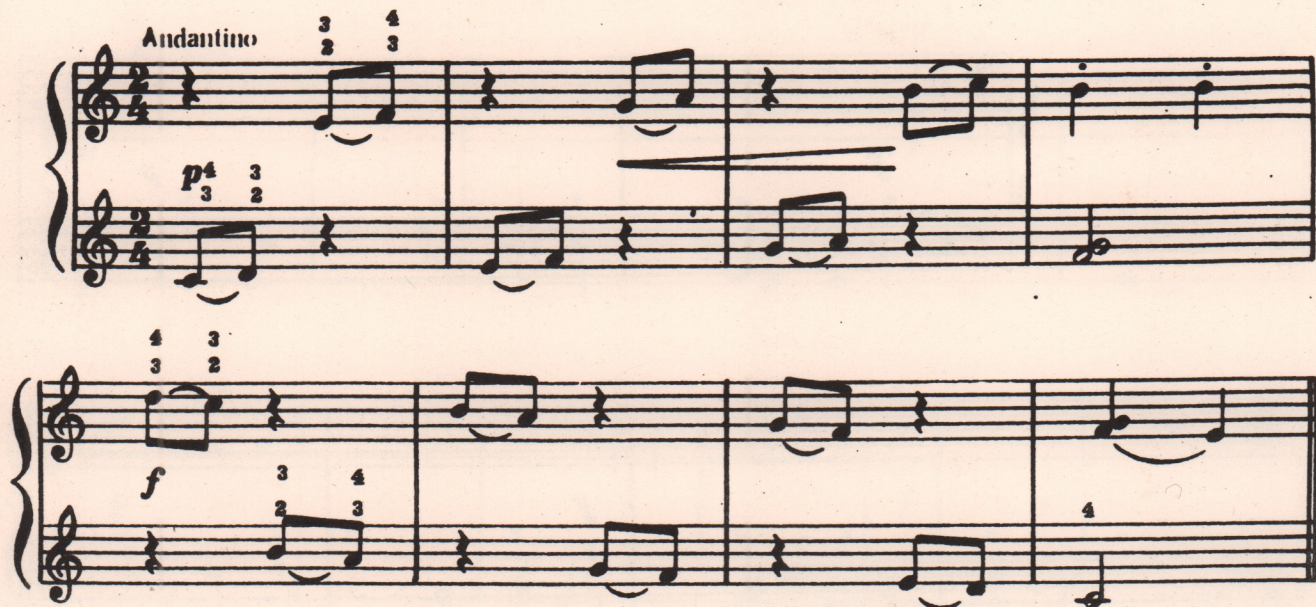
The fifth system of the piece consists of two staves. The upper staff is a grand staff with a treble clef and a common time signature. The lower staff is a grand staff with a bass clef and a common time signature. The music continues with a piano introduction marked *p* (piano). The first measure of the lower staff contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The second measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano). The third measure contains a triplet of eighth notes (3) and a quarter note (1). The fourth measure contains a quarter note (piano) and a quarter note (piano).

FM 1808
3

საქ. სსრ კ. მარქსის
სახ. სახ. რეპ. ბ.
გაბლიოთაძე

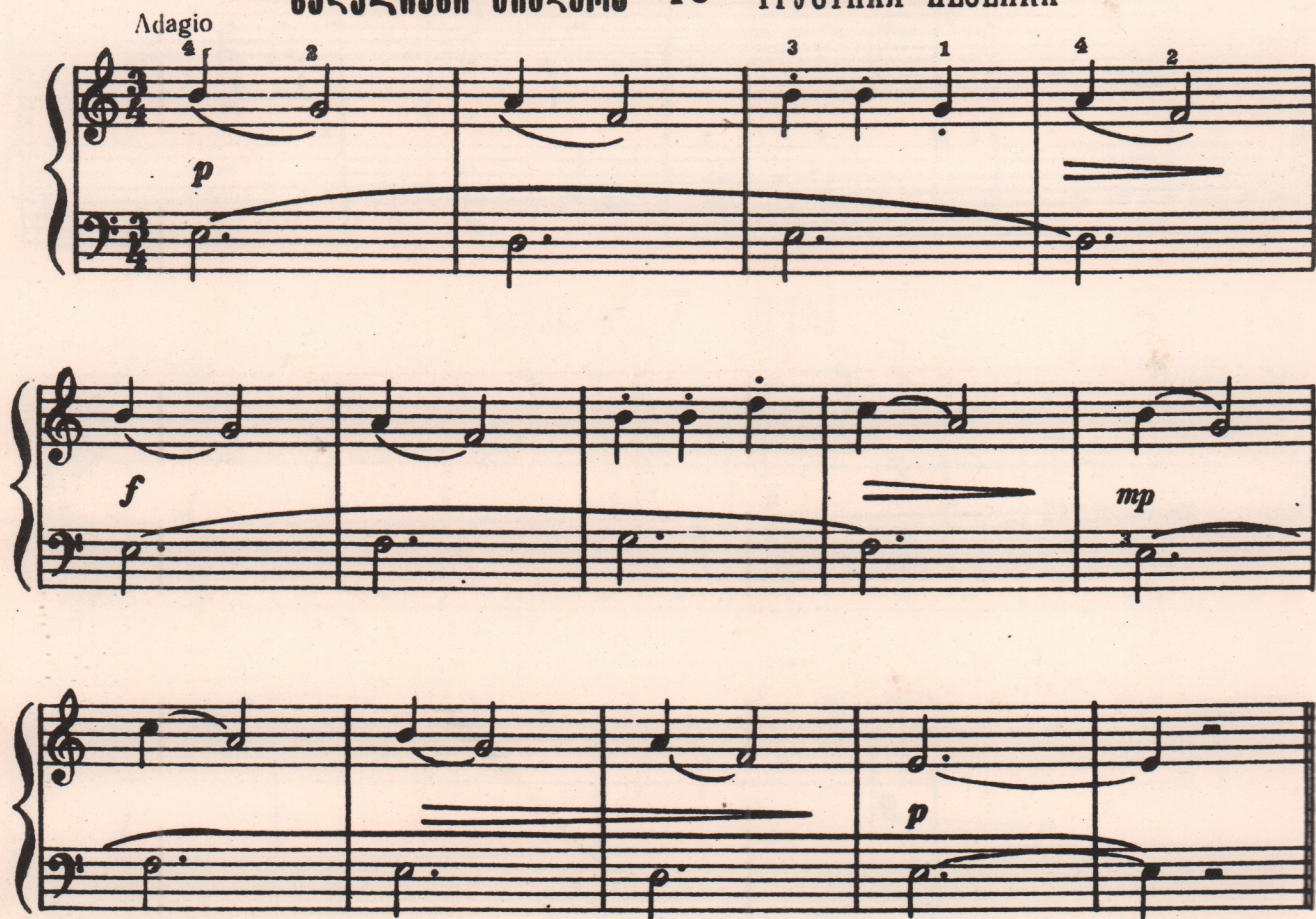
ანა. ლავიჯია 9 НУ-КА ПОЙМАЙ

Andantino

ნაღვლიანი სიმღერა 10 ГРУСТНАЯ ПЕСЕНКА

Adagio

ჩონგურო 11

Adagio

The musical score is written in 3/4 time and is marked 'Adagio'. It consists of two systems of music. Each system includes two staves for voice (labeled I and II) and two staves for piano accompaniment. The first system begins with a *mf* dynamic. The piano part features a steady accompaniment with some triplet figures. The second system concludes with a *p* dynamic. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and fingerings (e.g., 2, 4, 3, 2, 3, 3).

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. გრ. კოკელაძის მიერ
გუნდისათვის დამუშავებული სიმღერა „ჩონგურო“.

Для этого ансамбля использована обработанная комп.
Гр. Кокеладзе для хора песня «Чонгуро».

ჯიული 12 ეტიუდ

Andante

2 mf 2

4 2 4 3 2 mf 4

გულანტინი 13 ВОЛЫНКА

Andante

3 f 3 2 1 2

საღილ ხალხი 14 НОЧНАЯ ВОЗНИЦА

Andante

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია პროფ. გრ. ჩხიკვაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან.

Эта народная песня взята из сборника проф. Гр. Чхиквадзе «Грузинские народные песни».

ՃՅՅՈՅՈՒՆ 15 ԶԱՅՉԱԿԱ

Andantino

$\frac{3}{4}$ $\frac{4}{2}$

The musical score is written for piano and consists of four systems. The first system is in 3/4 time, marked 'Andantino', and features a triplet of eighth notes in the bass line. The second system is in 4/2 time. The score includes dynamic markings of *f* (forte) and *p* (piano). The final system includes a *rit.* (ritardando) marking and a crescendo leading to a *mp* (mezzo-piano) dynamic. Fingerings are indicated with numbers 1-5, and there are some circled notes in the final system.

პერიოდი 16 ერიო

Andante

The musical score consists of four systems of piano accompaniment. Each system has a treble and bass clef staff. The first system is marked 'mf' and includes fingering numbers 2, 5, 4, 3, and 5 above the notes. The second system is marked 'p' and includes fingering numbers 5, 4, 3, and 2 above the notes. The third system is marked 'f' and includes fingering numbers 5 and 3 above the notes. The fourth system is marked 'mf' and includes fingering numbers 3, 2, and 5 above the notes. The music features a mix of quarter and eighth notes, often beamed together, with various rests and slurs.

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია პროფ. გრ. ჩხიკვაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან.

Эта народная песня взята из сборника проф. Гр. Чхиквадзе «Грузинские народные песни».

სანჯვარო 17 ШУТОЧНАЯ

Allegretto

I

II

f

rit.

mf

p

a tempo

p

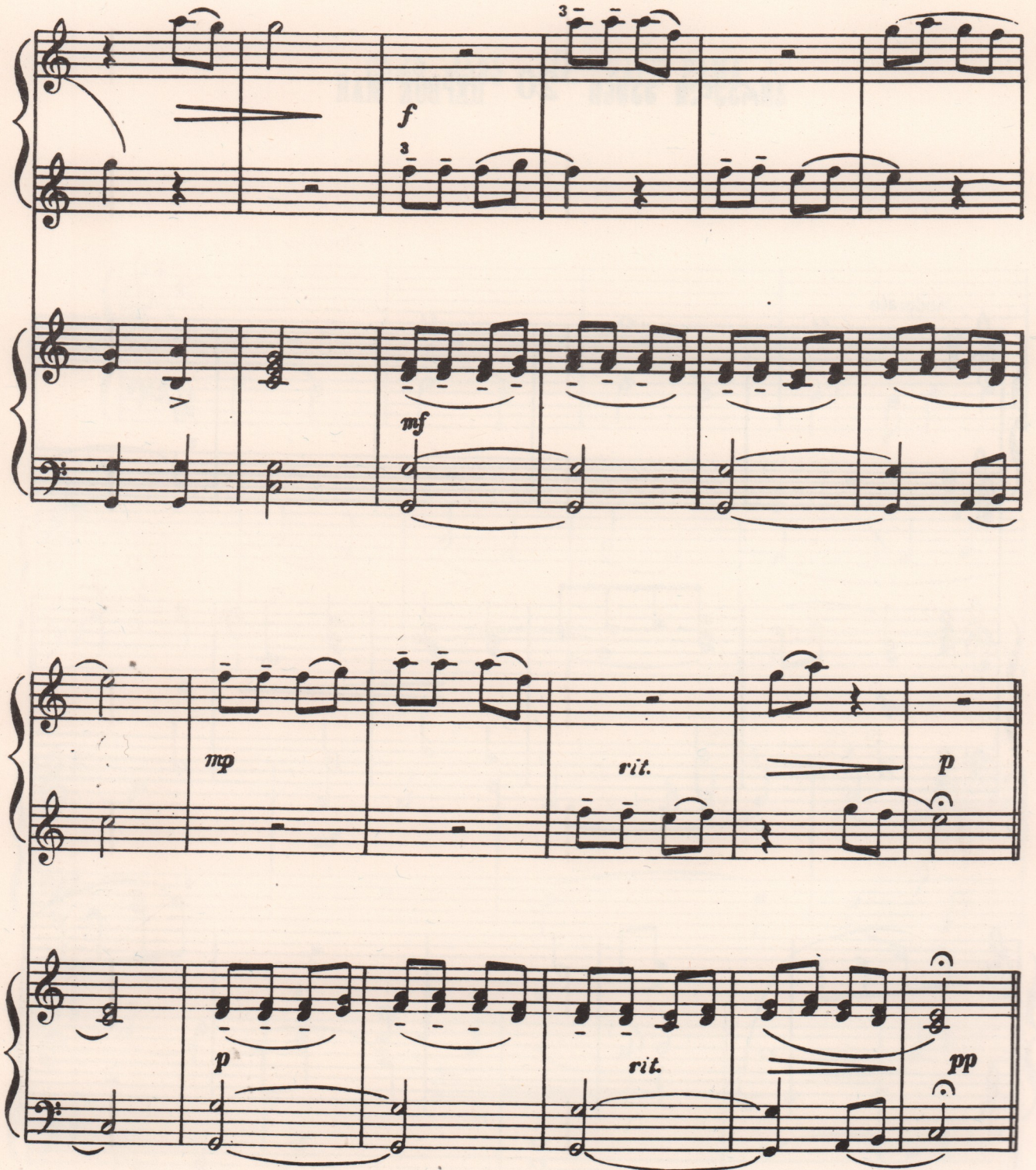
ჩარი ჩავე 19 ЧАРИ РАМА

Moderato sostenuto

ეს ხალხური სიმღერა (ჩაწერილი ზ. ჩხიკვაძის მიერ) ამო-
 ლებულია კრებულიდან „ხალამური“ (1896 წ. ტფილისი).

Эта народная песня взята из сборника «Саламури» (за-
 писано Зах. Чхиквадзе, 1896 г. Тифлис).

The musical score is arranged in four systems, each with two staves. The first system features a melody in the upper staff and accompaniment in the lower staff, with dynamics *f* and *mf*, and a triplet of eighth notes. The second system continues the melody and accompaniment, with dynamics *mf* and *p*, and a *rit.* marking. The third system shows the melody and accompaniment with dynamics *p* and *pp*, and a *rit.* marking. The fourth system concludes the piece with dynamics *p* and *pp*, and a *rit.* marking.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. თ. შავერზაშვილის
ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.

Для этого ансамбля использована одноименная детская
песня комп. Т. Шаверзашвили.

ჯიუჯი 21 შუბი

Moderato

The musical score consists of four systems of piano accompaniment. Each system has two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The first system is marked 'Moderato' and 'mf' (mezzo-forte). It features a 2/4 time signature. The first measure of the treble staff has a '3/3' marking above it. The second system is also marked 'mf'. The third system is marked 'p' (piano) and has a '4/3' marking above the first measure of the treble staff. The fourth system is marked 'f' (forte) and has '3' and '1' markings above the final measure of the treble staff. The music is primarily composed of eighth and sixteenth notes, often beamed together in groups. There are several rests and slurs throughout the piece.

პელოლია 22 МЕЛОДИЯ

Allegretto cantabile

ნაიული 23 ეტიუდ

Moderato

p

f

გაირობა 24 ჩასტუშკი

Andante

mp

mf

mp

f

გლენა და გლენა ნაგვლო 25 ТОЧУ ТЕВЯ, МОЙ СЕРП

Sostenuto

I *mf*

II *mp*

This system contains the first four measures of the piece. The vocal line (top staff) begins with a whole rest, followed by a half note G4, a quarter note A4, and a dotted half note B4. The piano accompaniment (middle and bottom staves) features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand, both starting with a whole rest.

This system contains the next four measures. The vocal line continues with a quarter note C5, a quarter note D5, and a dotted half note E5. The piano accompaniment includes a dynamic marking of *p* (piano) in the second measure. The bass line features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand.

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია პროფ. გრ. ჩხიკვაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან.

Эта народная песня взята из сборника проф. Гр. Чхиквадзе «Грузинские народные песни».

ბავშვები მღერის 26 ДЕТИ ПОЮТ

Andantino

Musical score for 'ბავშვები მღერის 26' (Children Sing). The piece is in 2/4 time and marked 'Andantino'. It consists of three systems of piano accompaniment. The first system has three measures: the first measure is marked *f* and contains a triplet of eighth notes (5, 3, 4) in the right hand and a quarter note in the left; the second measure is marked *mp* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the third measure is marked *f* and contains a triplet of eighth notes in the right hand and a quarter note in the left. The second system has three measures: the first measure is marked *mp* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the second measure is marked *f* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the third measure is marked *mp* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left. The third system has two measures: the first measure is marked *mf* and contains a triplet of eighth notes in the right hand and a quarter note in the left; the second measure is marked *p* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left.

თიული 27 ЭТЮД

Moderate

Musical score for 'თიული 27' (Etude). The piece is in 2/4 time and marked 'Moderate'. It consists of one system of piano accompaniment with four measures. The first measure is marked *mf* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the second measure is marked *f* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the third measure is marked *f* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left; the fourth measure is marked *f* and contains a quarter note in the right hand and a quarter note in the left.

Musical score for the first system, measures 1-4. The piece is in 3/4 time and G major. The first staff (treble clef) begins with a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) in measure 1, followed by a quarter rest. In measure 2, there is a quarter note G4, a quarter rest, and a quarter note B4. In measure 3, there is a quarter rest, a quarter note G4, and a quarter note B4. In measure 4, there is a quarter rest, a quarter note G4, and a quarter note B4. The second staff (bass clef) has a quarter rest in measure 1, a quarter note G2 in measure 2, and a quarter note B2 in measure 3. In measure 4, there is a triplet of eighth notes (G2, A2, B2) and a quarter rest. A dynamic marking of *p* is placed between the staves in measure 3.

Musical score for the second system, measures 5-8. The first staff (treble clef) has a quarter rest in measure 5, a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) in measure 6, a quarter rest in measure 7, and a quarter note G4 in measure 8. The second staff (bass clef) has a quarter note G2 in measure 5, a quarter note B2 in measure 6, a quarter note G2 in measure 7, and a quarter note B2 in measure 8. A dynamic marking of *f* is placed in measure 5. Triplet markings are present above the eighth notes in measures 6 and 7.

საყვანი პუბლიკი 28 ВЕДНЫЙ ЗАЙЧИК

Musical score for the third system, measures 9-16. The tempo is marked *Andante*. The first staff (treble clef) has a quarter rest in measure 9, a quarter rest in measure 10, a quarter rest in measure 11, a quarter note G4 in measure 12, a quarter note A4 in measure 13, a quarter note B4 in measure 14, and a quarter rest in measure 15. The second staff (bass clef) has a quarter rest in measure 9, a quarter rest in measure 10, a quarter rest in measure 11, a quarter note G2 in measure 12, a quarter note B2 in measure 13, a quarter note G2 in measure 14, and a quarter note B2 in measure 15. A dynamic marking of *mp* is placed in measure 12. Triplet markings are present above the eighth notes in measures 12 and 13. A hairpin crescendo is shown between the staves from measure 12 to 14. The second system (II) starts in measure 9 with a quarter note G4 in measure 9, a quarter note A4 in measure 10, a quarter note B4 in measure 11, a quarter note G4 in measure 12, a quarter note A4 in measure 13, a quarter note B4 in measure 14, and a quarter note G4 in measure 15. The bass staff has a quarter note G2 in measure 9, a quarter note B2 in measure 10, a quarter note G2 in measure 11, a quarter note B2 in measure 12, a quarter note G2 in measure 13, a quarter note B2 in measure 14, and a quarter note G2 in measure 15. A dynamic marking of *p* is placed in measure 9.

The first system of the musical score consists of two systems of staves. The upper system contains a treble clef staff with a melodic line and a grand staff (treble and bass clefs) with accompaniment. The lower system also contains a treble clef staff with a melodic line and a grand staff with accompaniment. Dynamics include *mf* and *mp*. Fingerings are indicated with numbers 1 and 5. A large slur spans across the first two measures of the upper system.

The second system of the musical score consists of two systems of staves. The upper system contains a treble clef staff with a melodic line and a grand staff with accompaniment. The lower system also contains a treble clef staff with a melodic line and a grand staff with accompaniment. Dynamics include *p*. The system concludes with two endings, labeled "1." and "2.". Fingerings are indicated with numbers 2, 3, and 4.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. მ. დავითაშვილის
ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.

Для этого ансамбля использована одноименная детская
песня комп. М. Давиташвили.

ՅՈՒՐԱԿ 29 Բ ԴՐԱՅ

Andante

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a 2/4 time signature. It contains a melodic line with a triplet of eighth notes in the first measure, followed by a half note in the second measure, and a half note in the third measure. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with a quarter note in the first measure, followed by eighth notes in the second and third measures. Dynamics include *mf* and *p*.

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff continues the melodic line with a half note in the first measure, a half note in the second measure, and a half note in the third measure. The lower staff continues the bass line with eighth notes in the first and second measures, and a quarter note in the third measure. Dynamics include *p* and *mf*.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff continues the melodic line with a half note in the first measure, a half note in the second measure, and a half note in the third measure. The lower staff continues the bass line with eighth notes in the first and second measures, and a quarter note in the third measure. Dynamics include *p* and *mf*.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The upper staff continues the melodic line with a half note in the first measure, a half note in the second measure, and a half note in the third measure. The lower staff continues the bass line with eighth notes in the first and second measures, and a quarter note in the third measure. Dynamics include *p*.

პიანო 30 ეტიუდი

Allegretto

mf

$\frac{1}{2}$

f

3

4

2

mf

2

3

4

f

sf

5

ՁՈՆԱ, ՁՈՆԱ, ՅՅԳՅԻՐԱՅ 31 МИХА, МИХА, МАЛЕНЬКИЙ

Allegretto

I

mf

mf

p

p

The musical score is divided into two systems. Each system contains two systems of staves (treble and bass clef). The first system includes dynamics *mf* and *mp*, and fingerings 2 and 3. The second system includes dynamics *p* and *rit.*, and fingerings 2 and 3. The music features various rhythmic patterns and articulations.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. ა. ბუკიას ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.

Для этого ансамбля использ. одноименная детская песня комп. А. Букия.

უჩუღი 32 ეტოდ

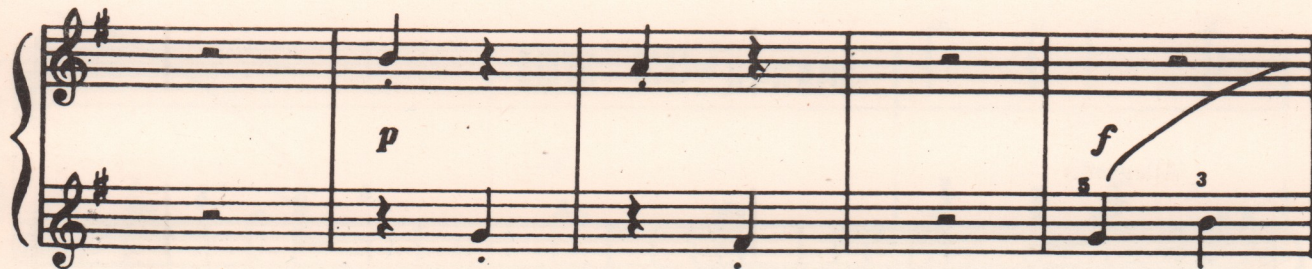
Allegretto

mf p f p

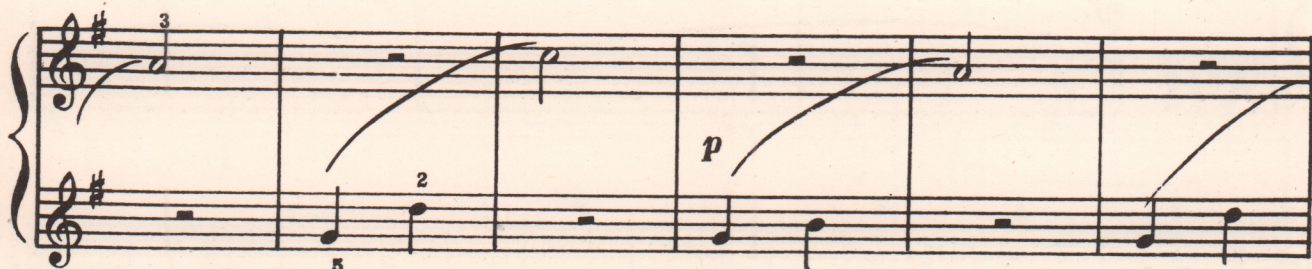
მობჰჰჰ 33 პოდრაჟანიე

Moderato

f p f

First system of musical notation, measures 1-4. Treble and bass staves. Dynamics: *p*, *f*. Fingerings: 5, 3.

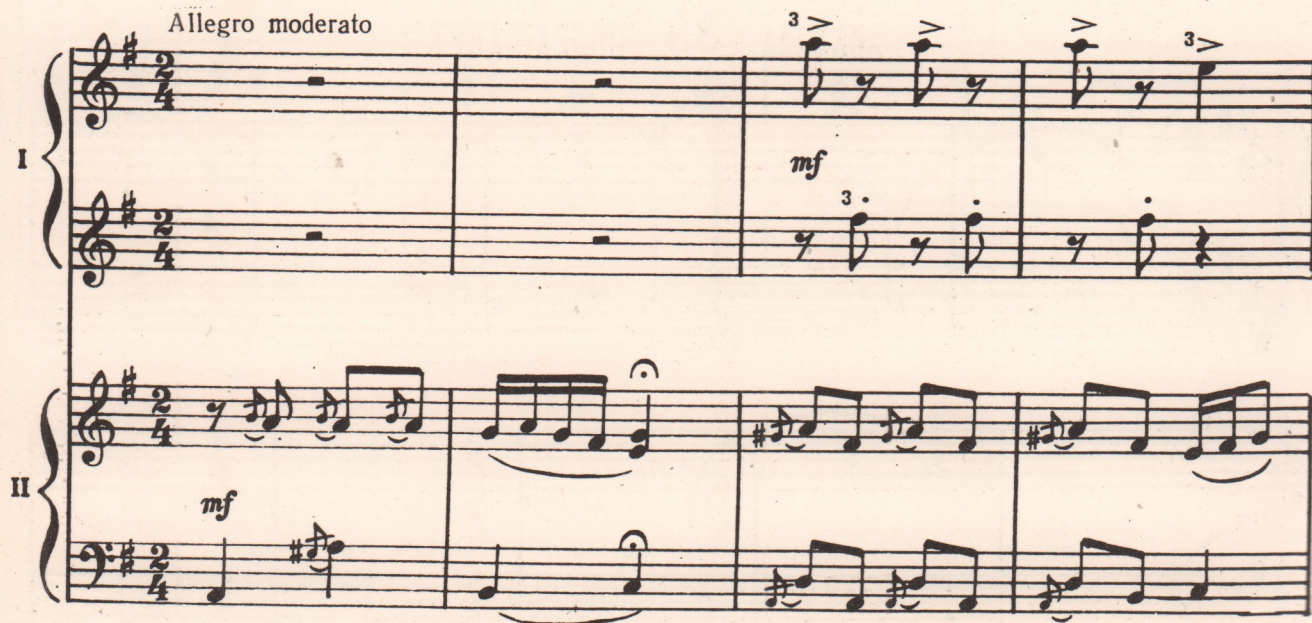
Second system of musical notation, measures 5-8. Treble and bass staves. Dynamics: *p*. Fingerings: 3, 2, 5.

Third system of musical notation, measures 9-12. Treble and bass staves. Dynamics: *f*, *sf*.

ქიბი. ქიბი, ვაჟალო 34 ПЕТЯ, ПЕТЯ, ПЕТУШОК

Allegro moderato

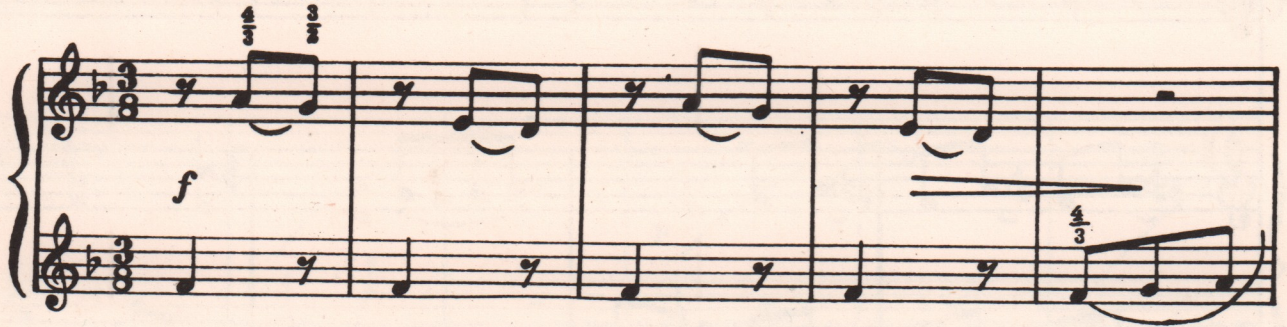
Fourth system of musical notation, measures 13-16. Treble and bass staves. Dynamics: *mf*. Tempo: *Allegro moderato*.

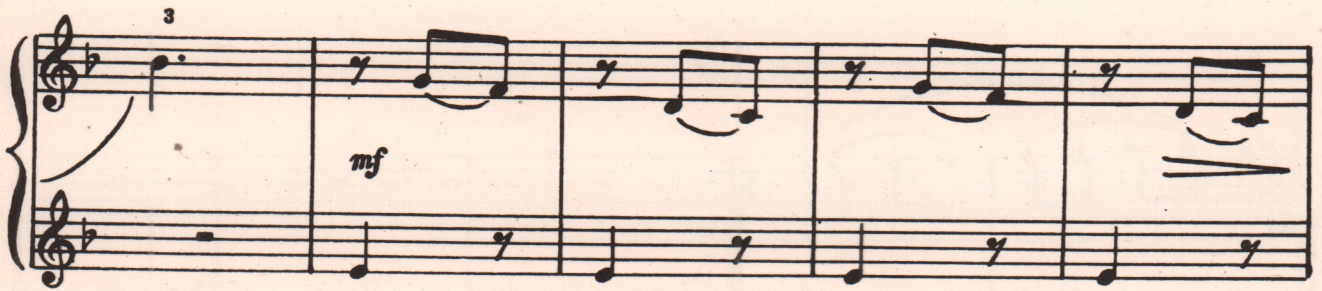
ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. ა. ბუკიას ამავე სა-
ხელწოდების საბავშვო სიმღერა.
Для этого ансамбля использ. одноименная детская песня
комп. А. Букия.

ბუკონაობა 35 ИГРА В МЯЧ

Allegretto

The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a 3/8 time signature. It begins with a forte (*f*) dynamic. The melody features eighth notes with accents, some marked with 'cres' and 'dim' above them. The lower staff is in bass clef, providing a simple accompaniment of eighth notes. A hairpin crescendo is shown in the upper staff, and a 4/3 time signature change is indicated at the end of the system.

The second system continues the piece. The upper staff starts with a triplet of eighth notes. The dynamic is marked mezzo-forte (*mf*). The melody continues with eighth notes and accents. The lower staff continues with eighth notes. A hairpin crescendo is visible in the upper staff.

The third system shows the continuation of the melody. The dynamic is marked mezzo-piano (*mp*). The upper staff features eighth notes with accents. The lower staff continues with eighth notes. A hairpin crescendo is shown in the upper staff.

The fourth system concludes the piece. The upper staff features a triplet of eighth notes, followed by a slur over five notes. The dynamic is marked piano (*p*). The tempo is marked *rit.* (ritardando). The lower staff continues with eighth notes. A hairpin crescendo is shown in the upper staff.

ეტიუდი 36 ეტიუდი

Andante

mf

3 2 4

1 1 1 1

5 5 4 4

3 2 1 3

1 1 1 1

3 2 5

თათარი ბავშვი 37 რუსი ვეღა

Moderato

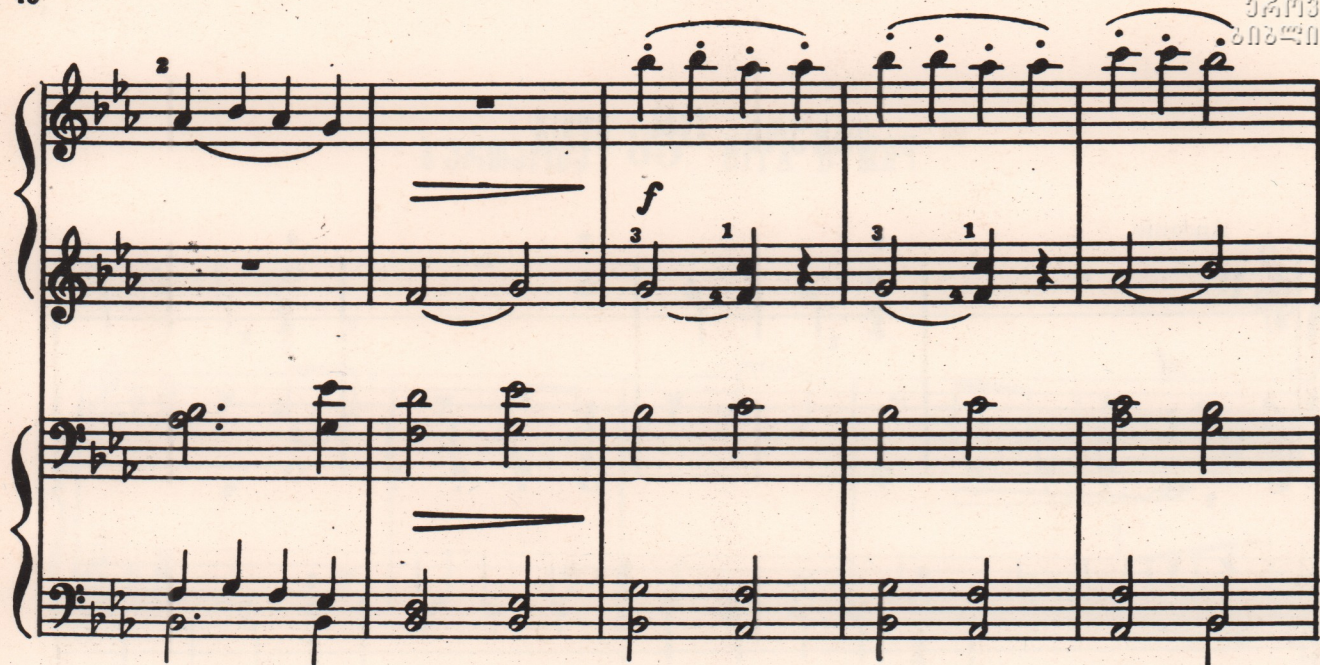
mf

I

II

3 3 3

3 3 3

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია პროფ. გრ. ჩხიკვაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან.

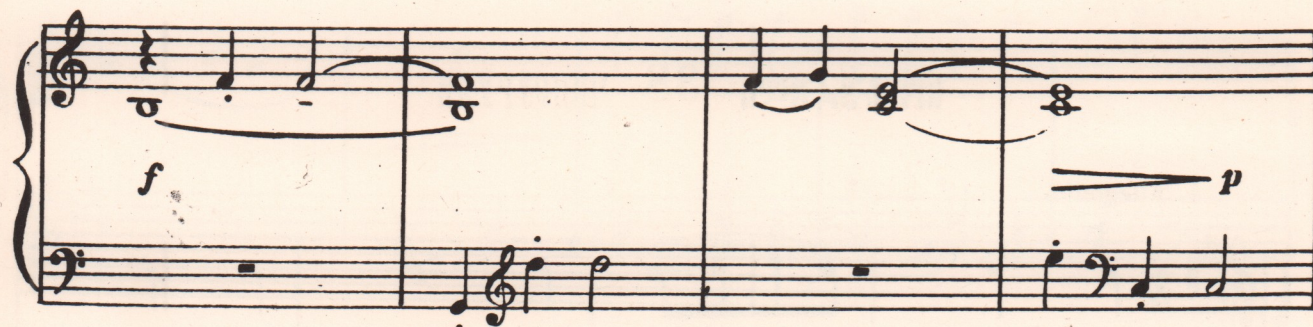
Эта народная песня взята из сборника проф. Гр. Чхиквадзе «Грузинские народные песни».

რონდო 38 ჟონგურული

Allegretto

გაგაბი 39 КОЛОКОЛА

Sostenuto

თხილი და კბილი 40 ОРЕШЕК И ЗУБ

Allegretto

Musical score for the first system, featuring piano and bass staves with treble clefs. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The music includes triplets and a second ending. Dynamics include *mf* and *mf a tempo*.

Musical score for the second system, featuring piano and bass staves with treble clefs. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The music includes a ritardando section followed by a fortissimo section. Dynamics include *poco rit.*, *f a tempo*, and *f a tempo*.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ ლია რობიტაშვილის ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.
 Для этого ансамбля использована одноименная детская песня Лии Робиташвили.

პელოლიური ჯიუღი 41 МЕЛОДИЧЕСКИЙ ЭТЮД

Moderato

mp $\frac{1}{2}$ *mf*

mp

cresc.

f

ՈՐՈՇՆՈՆ 42 ИМИТАЦИЯ

Andante

Musical score for 'Oroshnon' (Imitation) in 3/4 time, marked Andante. The score is written for piano and consists of three systems. The first system begins with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a 3/4 time signature. The right hand starts with a forte (f) dynamic and features a triplet of eighth notes (5, 3, 1) followed by a half note. The left hand has a triplet of eighth notes (3) and a half note. The second system continues with a mezzo-forte (mf) dynamic in the right hand and a forte (f) dynamic in the left hand. The right hand has a triplet of eighth notes (5, 3) and a half note. The left hand has a triplet of eighth notes (3) and a half note. The third system ends with a piano (p) dynamic and a ritardando (rit.) marking. The right hand has a triplet of eighth notes (5, 3) and a half note. The left hand has a triplet of eighth notes (3) and a half note.

ՁՄՅՈՒՆԻՆՈՒ 43 ВЕСЕЛИМСЯ

Moderato

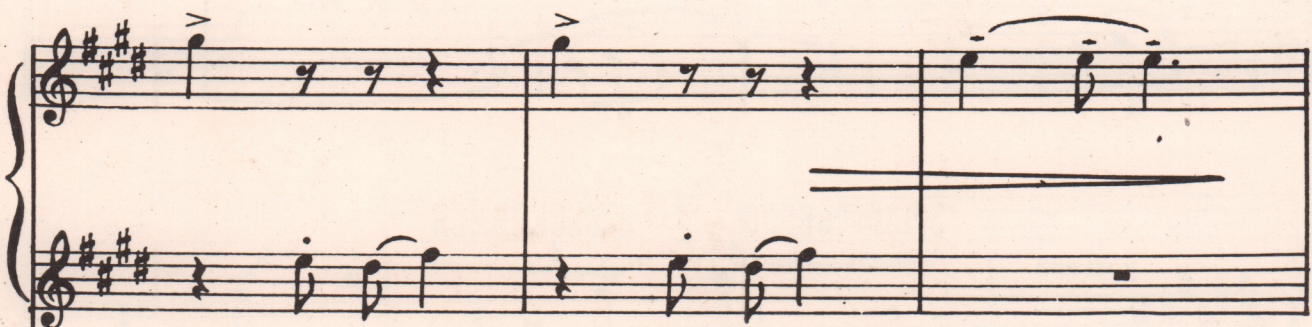
Musical score for 'Zmyouninon' (We will rejoice) in 6/8 time, marked Moderato. The score is written for two parts, I and II, and consists of three systems. Part I (I) is written in a treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 6/8 time signature. It starts with a forte (f) dynamic and features a triplet of eighth notes (3) followed by a quarter note. Part II (II) is written in a bass clef with the same key signature and time signature. It starts with a mezzo-forte (mf) dynamic and features a triplet of eighth notes (3) followed by a quarter note. The score concludes with a final cadence in both parts.

First system of musical notation. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with notes, slurs, and fingerings (1, 2, 3). The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The key signature has three sharps (F#, C#, G#).

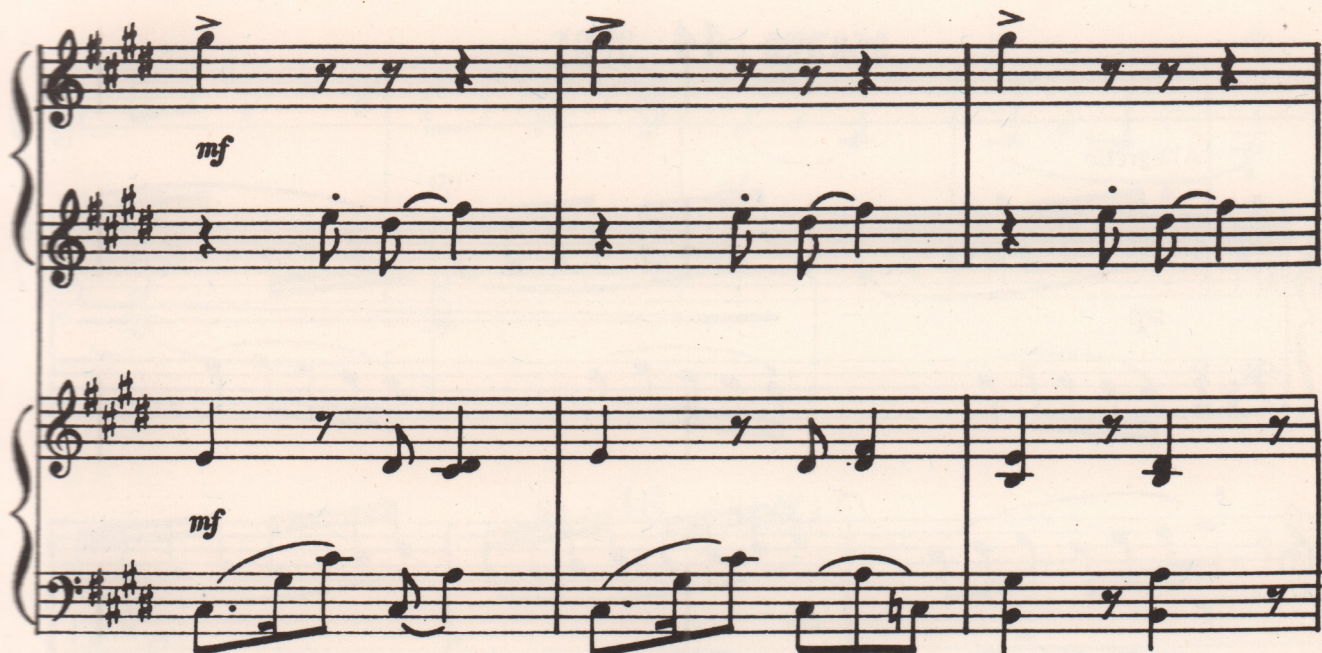

Second system of musical notation. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with notes and rests. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The key signature has three sharps (F#, C#, G#).

Third system of musical notation. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with notes, slurs, and accents (>). The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The key signature has three sharps (F#, C#, G#).

Fourth system of musical notation. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with notes and rests. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The key signature has three sharps (F#, C#, G#).

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. მ. დავითაშვილის
 ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.
 Для этого ансамбля использована одноименная детская
 песня комп. М. Давиташвили.

პიანო 44 ვარიაცია

Allegretto

პიანო 45 ვარიაცია

Andante

mp pp mf

ՈՏ 46 ՓԻԱԼԿԱ

I Andante

II f

mp

The musical score is written for piano and consists of two systems, each with three staves (treble, middle, and bass clefs). The key signature is one sharp (F#).

System 1:

- Measure 1: Treble clef has a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) with a slur and a '3' above. Middle clef has a half note (G4). Bass clef has a half note (G3).
- Measure 2: Treble clef has a triplet of eighth notes (A4, B4, C5) with a slur and a '3' above. Middle clef has a half note (A4). Bass clef has a half note (A3).
- Measure 3: Treble clef has a quarter note (B4) with a slur and a '3' above, followed by a quarter note (A4) with a slur and a '1' above. Middle clef has a half note (B4). Bass clef has a half note (B3).

System 2:

- Measure 1: Treble clef has a quarter note (G4) with a slur and a '4' above, followed by a quarter note (A4) with a slur and a '2' above. Middle clef has a half note (G4). Bass clef has a half note (G3).
- Measure 2: Treble clef has a quarter note (A4) with a slur and a '2' above, followed by a quarter note (B4) with a slur and a '2' above. Middle clef has a half note (A4). Bass clef has a half note (A3).
- Measure 3: Treble clef has a quarter note (B4) with a slur and a '4' above, followed by a quarter note (C5) with a slur and a '4' above. Middle clef has a half note (B4). Bass clef has a half note (B3).

Dynamics: *p* (piano) is marked in the first measure of both systems. *f* (forte) is marked in the third measure of the first system. *rit.* (ritardando) is marked in the third measure of the second system.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. თ. შავერზაშვილის
ამავე სახელწოდების საბავშვო სიმღერა.

Для этого ансамбля использована одноименная детская
песня комп. Т. Шаверзашвили.

საქ 6262 47 КОЛЫВЕЛЬНАЯ

Adagio cantabile

The musical score is written for piano and consists of four systems. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The tempo and mood are indicated as 'Adagio cantabile'. The first system begins with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The second system continues the piece. The third system is marked mezzo-forte (*mf*). The fourth system concludes the piece with a double bar line. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and fingerings (1-5) for both hands.

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია პროფ. გრ. ჩხიკვაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან.

Эта народная песня взята из сборника проф. Гр. Чхиквадзе «Грузинские народные песни».

უბიუღი 48 უტუდ

Moderato

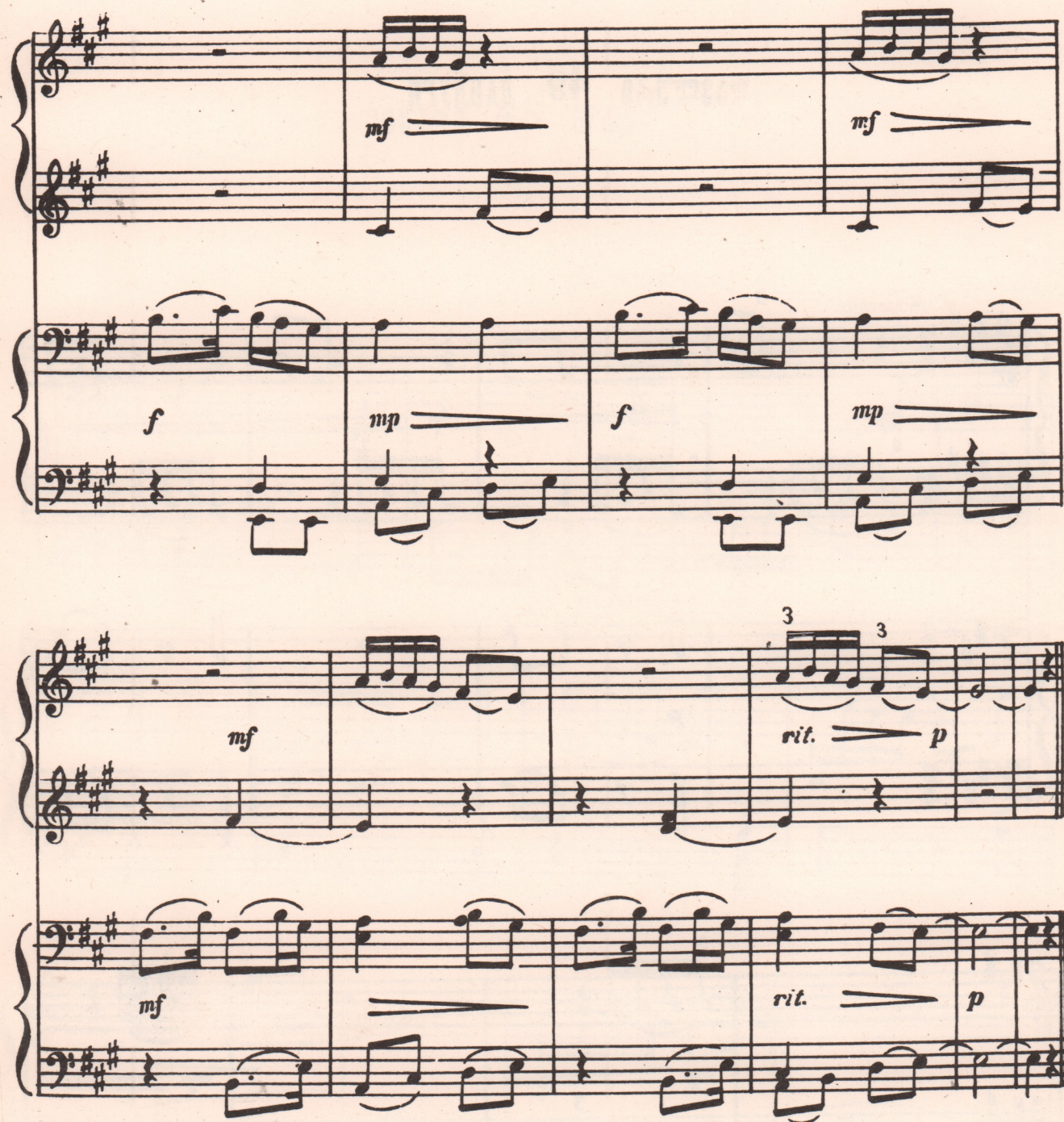
The musical score is written for piano in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of four systems of two staves each. The first system begins with a *mf* dynamic and includes a triplet in the bass line. The second system features a *f* dynamic and a triplet in the treble line. The third system includes a *p* dynamic and a triplet in the bass line. The fourth system concludes with a *f* dynamic and multiple triplets in both staves. Fingerings are indicated by numbers 1-5 throughout the piece.

დავლური 49 ДАВЛУРИ

Moderato

The first system of the musical score is for two pianos, labeled I and II. It consists of four measures. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Moderato'. Piano I (I) has a treble clef and a 3-measure triplet in the first measure. Piano II (II) has a bass clef and a 4-measure triplet in the first measure. Dynamics include *mp* (mezzo-piano) and *p* (piano).

The second system of the musical score continues the piece. It consists of four measures. The key signature and time signature remain the same. Piano I (I) has a treble clef and a 3-measure triplet in the first measure. Piano II (II) has a bass clef and a 3-measure triplet in the first measure. Dynamics include *mf* (mezzo-forte) and *p* (piano).

The musical score is written for piano and consists of two systems of staves. The first system includes a treble clef staff and a bass clef staff. The second system also includes a treble clef staff and a bass clef staff. The music is in G major (one sharp) and 3/4 time. Dynamics include *mf*, *f*, *mp*, *rit.*, and *p*. There are triplets in the final measures of both systems.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ კომპ. დ. არაკიშვილის
 ამავე სახელწოდების საფორტეპიანო პიესა.

Для этого ансамбля использована одноименная форте-
 пианная пьеса комп. Д. Аракишвили.

ՅՄՅՄԵՅՅ 50 ВОСПОМИНАНИЕ

Andante cantabile

The musical score is written for piano in 5/8 time. It consists of four systems of staves. The first system begins with a treble clef and a 5/8 time signature. The first measure of the treble staff has a fermata over a quarter note, with a '4' above it. The dynamic marking *mp* is placed between the staves. The second system features a long melodic line in the treble staff with a fermata, divided into measures with time signatures $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{1}$, and $\frac{1}{3}$. The dynamic marking *mf* is placed between the staves. The third system has a dynamic marking *dim.* between the staves. The fourth system begins with a dynamic marking *pp* and ends with a *rit.* instruction. The bass staff throughout the piece consists of a steady eighth-note accompaniment.

ՅՈՒՆՆ 51 ՔԵՍԱ

Allegretto

The musical score consists of five systems, each with a treble and bass clef staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Allegretto'. The first system includes fingerings (1, 5, 3, 1, 2) and dynamics 'mp' and 'cresc.'. The second system continues the melodic and harmonic development. The third system features a dynamic change to 'f' and 'dim.'. The fourth system includes 'mp' and 'rit.'. The fifth system concludes with a final cadence in the bass clef, marked with a '2' and a '3' above the notes.

იპერული ნახონა 52 იმერეტინსკაია ნანკნა

Andantino cantabile

I

II

mf *p*

3

mf *mp*

Musical notation for the first system, measures 1-3. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It features a melodic line with a long slur over the first two measures and a fermata over the final note in the third measure. The lower staff is in treble clef and provides harmonic accompaniment with chords and single notes.

Musical notation for the second system, measures 4-6. The system consists of two staves. The upper staff is in bass clef with a key signature of two flats. It contains a melodic line with a fermata over the first measure and a slur over the last two measures. The lower staff is in bass clef and features a continuous eighth-note accompaniment pattern.

Musical notation for the third system, measures 7-9. The system consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats. It includes a melodic line with slurs and fingerings (2, 2, 4) indicated above the notes. The lower staff is in treble clef and provides harmonic accompaniment.

Musical notation for the fourth system, measures 10-12. The system consists of two staves. The upper staff is in bass clef with a key signature of two flats. It features a melodic line with slurs and fingerings (2, 2, 4) indicated above the notes. The lower staff is in bass clef and features a continuous eighth-note accompaniment pattern.

ეს ხალხური სიმღერა აღებულია ანზორ ერქომაიშვილის
 „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან (ხელნაწერი).
 Эта народная песня взята из сборника Анзора Эркомашвили «Грузинские народные песни» (рукопись).

მირანგულა 53 МИРАНГУЛА

Andante

5

mf

1

5

4

5

p

mp

5

mf

f

5

4

p

ԳՈՒՆՆ ԵՅՅՅ 54 ԴԱՆԵՉ ՄՐՈ

Andantino scherzando

I

II

mf *accel.*

mp

rit. *p*

The first system of the musical score consists of two grand staves. The upper staff is in treble clef and contains three measures of music. The first measure is marked *mp* and features a melodic line with eighth notes and a slur. The second measure is marked with a hairpin indicating a crescendo. The third measure is marked *mf* and includes fingering numbers 1 and 5 above the notes. The lower staff is in bass clef and contains three measures of music. The first measure is marked *p* and features a rhythmic accompaniment of eighth notes. The second measure is marked with a hairpin indicating a crescendo. The third measure is marked *mp* and continues the rhythmic accompaniment.

The second system of the musical score consists of two grand staves. The upper staff is in treble clef and contains three measures of music. The first measure is marked with a hairpin indicating a crescendo. The second measure is marked *f* and includes fingering numbers 1 and 5 above the notes. The third measure is marked with a hairpin indicating a decrescendo. The lower staff is in bass clef and contains three measures of music. The first measure is marked with a hairpin indicating a decrescendo. The second measure is marked *mf* and continues the rhythmic accompaniment. The third measure is marked with a hairpin indicating a decrescendo.

mp marcato

p

mf

mp

Musical score for the first system, featuring piano and bass staves. The piano part includes dynamic markings *p*, *rit.*, and *pp*, along with the instruction *accelerando*. The bass part includes *p*, *rit.*, and *pp*.

Musical score for the second system, featuring piano and bass staves. The piano part includes dynamic markings *f* and accents. The bass part includes *f* and accents.

ამ ანსამბლისათვის გამოვიყენეთ ნაწყვეტი კომპ. ქ. თუმანიშვილის ბალეტ-ზღაპრიდან „ნაცარქექია“.

Для этого ансамбля использован отрывок из балета-сказки «Золушка» комп. К. Туманишвили.

ბუბა ქაქუჩელა 55 ВУВА КАКУЧЕЛА

Moderato semplice

The musical score is written for piano and consists of four systems. The tempo is Moderato semplice. The key signature has one sharp (F#). The time signature is 2/4. The score includes various dynamics (mf, mp, p, f) and articulation marks. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. The piece concludes with a fermata over the final note.

ეს ხალხური სიმღერა ამოღებულია კომპ. ზ. ფალიაშვილის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულიდან (ტფილისის ქართული ფილარმონიული საზოგადოების გამოცემა).

Эта народная песня взята из сборника комп. З. Палиашвили «Груз. народ. песни» (Издание Тифлисского Грузинского Филармонического Общества).

26. ბავშვები მღერიან Дети поют	34
27. ეტიუდი № 27 Этюд № 27	34
28. საწყალი კურდღელი Бедный зайчик	35
29. მთებში В горах	37
30. ეტიუდი № 30 Этюд № 30	38
31. მიხა, მიხა, პატარავ! Миха, Миха маленький	39
32. ეტიუდი № 32 Этюд № 32	41
33. მიბაძვა Подражание	41
34. ძიძგი, ძიძგი, მამალო Петя, Петя, петушок	42
35. ბურთაობა Игра в мяч	44
36. ეტიუდი Этюд	45
37. თეთრო ბატო Гусь Селый	45
38. ჩონგურული Чонгурули	47
39. ზარები Колокола	47
40. თხილი და კბილი Орешек и зуб	48
41. მელოდოიური ეტიუდი Мелодический этюд	50
42. იმიტაცია Имитация	51
43. მოვილხინეთ Веселимся	51
44. ეტიუდი Этюд	54
45. ექო Эхо	54
46. ია Фиалка	55
47. იავ ნანა Колыбельная	57
48. ეტიუდი Этюд	58
49. დავლური Давлури	59
50. მოგონება Воспоминание	61
51. პიესა Пьеса	62
52. იმერული ნანიხა Имеретинская нанина	63
53. მირანგულა Мирангула	66
54. დილის ცეკვა Танец утро	68
55. ბუბა ქაქუჩელა Буба Какучела	72

გამომწ. დ. სეფიაშვილი
Выпуск. Д. Сепиашвили

Заказ 84, Тираж 3000, Подписано к печати 25/IV 85 г. Колич. форм 9,5
Формат бумаги 60×90

Нотопечатный и множительный цех Грузинского отделения Музфонда СССР
г. Тбилиси, ул. Павлова № 20

ფასი 2 მან. 35 კობ.
Цена 2 руб. 35 коп.

6014/47

